

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА**

ГЕОГРАФІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Кафедра країнознавства та туризму

**РОБОЧА ПРОГРАМА
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ГЕОКОНФЛІКТОЛОГІЯ**

галузь знань
напрямок підготовки
освітній рівень
спеціалізація
вид дисципліни

для студентів
10 – Природничі науки
106 – Географія
магістр
Політична географія та геополітика
обов'язкова

Форма навчання	денна
Навчальний рік	2022/2023
Семестр	2
Кількість кредитів ECTS	6
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська
Форма заключного контролю	іспит

Викладачі: **Валентин Стафійчук**, кандидат географічних наук, доцент, доцент кафедри
країнознавства та туризму

Пролонговано: на 20__/20__ н.р. _____ (підпис, ПІБ) «__» 20__ р.
на 20__/20__ н.р. _____ (підпис, ПІБ) «__» 20__ р.

КИЇВ – 2022

Розробник: Валентин Стафійчук, кандидат географічних наук, доцент, доцент, кафедри країнознавства та туризму

ЗАТВЕРДЖЕНО

Завідувач кафедри країнознавства та туризму

(підпис) Ольга ЛЮБИЦЕВА

Протокол № 19 від «14» 08 2022р.

Схвалено науково-методичною комісією географічного факультету

Протокол № 6 від «29» 08 2022р.

Голова науково-методичної комісії Наталія КОРОГОДА

«29» 08 2022р.

ВСТУП

1. Мета дисципліни – ознайомлення студентів з теоретичними основами геоконфліктології та формування знань про передумови, учасників, перебіг, наслідки і перспективи конфліктів в Україні, Європі, Азії, Африці, Америці, Океанії. Сформувати у студентів потребу глибинного осмислення суті та шляхів вирішення будь-якого конфлікту та здатність розв'язувати складні задачі і прикладні проблеми, приймати відповідні аналітичні та управлінські рішення у сфері політичної географії та геополітики.

2. Попередні вимоги до опанування або вибору навчальної дисципліни:

1. Успішне опанування дисциплін «Геоглобалістика», «Теорія політичної географії та геополітики», «Теорія географічних місць».
2. Вміти оцінювати і аналізувати причини, перебіг і наслідки суспільно-географічних процесів.
3. Володіти навичками аналізу, синтезу, моделювання ситуації, прогнозування, порівняння.

3. Анотація навчальної дисципліни: дана навчальна дисципліна присвячена вивченню теоретичних і методологічних засад геоконфліктології як напрямку суспільної географії. Розкривається сутність конфліктологічної та функціоналістської парадигм, поняття, чинники та шляхи врегулювання різних типів конфліктів. Розглядається загальна географія конфліктів у сучасному світі: внутрішньополітичні, етнорелігійні конфлікти, територіальні претензії, боротьба за ресурси, тероризм, війни та зовнішньополітичне протистояння. Деталізуються передумови, учасники, перебіг, наслідки та шляхи врегулювання сучасних конфліктів в Україні, Європі, Азії, Африці, Америці, Океанії. Висвітлюються проблеми глобальної безпеки, пошук шляхів мирного врегулювання конфліктів, у т.ч. в і довкола України.

4. Завдання дисципліни: закріпити понятійно-термінологічний апарат геоконфліктології та методику дослідження конфліктів із застосуванням міждисциплінарних підходів при критичному осмисленні проблем розвитку держав і регіонів та оцінці можливих ризиків, політичних та геополітичних наслідків управлінських рішень (СК7); систематизувати історичні, цивілізаційні, етнічні, релігійні, економічні, ресурсні, політичні передумови виникнення конфліктів; використовувати закони, теорії, концепції і парадигми сучасної географії для дослідження територіально-політичних систем на різних ієрархічних рівнях (СК1) та проводити дослідження на відповідному рівні (ЗК8); закріпити здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації про політичні конфлікти з різних джерел (ЗК1) та здатність виявляти, ставити і вирішувати проблеми (ЗК3) і самостійно визначати актуальні аспекти у прикладних напрямках суспільно-географічних досліджень конфліктів та здобувати нові знання (СК10); дати розгорнуту інформацію про етапи розгортання та сучасний перебіг показових внутрішньополітичних та міжнародних конфліктів, їх подальші перспективи. Студент повинен не лише вільно орієнтуватися в географії сучасних конфліктів, а й застосовувати у навчальній та майбутній професійній діяльності теоретичні знання і практичні навички системного аналізу і синтезу, географічне моделювання та прогнозування (СК6) і критично оцінювати ключові тренди перебігу суспільно-географічних процесів з точки зору нових напрямків у наукових дослідженнях (СК11), одним з яких і є геоконфліктологія.

5. Результати навчання за дисципліною:

Результат навчання (1. знати; 2. вміти; 3. комунікація; 4. автономність та відповідальність*)		Форми (та/або методи і технології) викладання і навчання	Методи оцінювання та пороговий критерій оцінювання (за необхідності)	Відсоток у підсумковій оцінці з дисципліни
Код	Результат навчання			
1.1	Передумови та історію становлення геоконфліктології, понятійно-термінологічний апарат та методи дослідження конфліктів	лекція, семінарське заняття	бліц-опитування, виступ на семінарі, підсумкові контрольні роботи, іспит	до 5%
1.2.	Сутність конфліктологічної та функціоналістської парадигм для вивчення конфліктності сучасного світу	лекція, семінарське заняття		до 5%
1.3.	Поняття, чинники і шляхи врегулювання конфліктів, підходи до їх типології	лекція, семінарське заняття		до 5%
1.4.	Загальну географію конфліктів у сучасному світі	лекція, семінарське заняття		до 5%
1.5	Передумови, етапи перебігу, учасників і агентів впливу та їх мотиви, матеріальні та людські втрати, шляхи та перспективи врегулювання конфліктів у регіонах світу та в Україні	лекція, семінарське заняття		до 15%
2.1	Вільно визначати головні чинники появи основних конфліктів у світі та в Україні	семінарське заняття	виступ на семінарі, іспит	до 5%
2.2	Прослідковувати зв'язки між сучасними політико-географічними, етнорелігійними, економічними та екологічними проблемами держав і їх історичним минулим	семінарське заняття		до 5%
2.3	Застосовувати різноманітні методи і джерела для отримання достовірної інформації про визначальні внутрішньополітичні та міжнародні конфлікти	семінарське заняття		до 5%
2.4	Проводити типологію і класифікацію конфліктів за різними основами	семінарське заняття		до 5%
2.5	Аналізувати наукову і статистичну базу та ЗМІ для пошуку варіантів вирішення окремих конфліктів; виокремлювати найбільш раціональні та дієві з них	семінарське заняття		до 5%
2.6	Прогнозувати розвиток геоконфліктних ситуацій у майбутньому на основі реальних фактів.	семінарське заняття		до 5%
2.7	Здійснювати оцінку рівня безпеки в окремих державах та регіонах	семінарське заняття		до 5%

2.8	Чітко ідентифікувати і дослідити всі складові окремо взятого конфлікту	семінарське заняття	презентація, іспит	до 5%
3.1	Участь в обговореннях певних конфліктів, груповий пошук їх вирішення	лекція, семінарське заняття, бесіда, дискусія	виступ на семінарі	до 5%
3.2	Пропонувати і обґрунтовувати власні шляхи вирішення конфліктів в Україні та світі	лекція, семінарське заняття, бесіда, дискусія		до 5%
3.3	Презентація результатів індивідуального наукового дослідження конкретного конфлікту	семінарське заняття, дискусія	презентація	до 5%
4.1	Приймати і обґрунтовувати варіанти вирішення конкретних внутрішньо- та зовнішньополітичних конфліктів	семінарське заняття	презентація, аналітична записка, іспит	до 10%
4.2	Демонструвати розуміння особистої відповідальності за надані рекомендації щодо шляхів врегулювання внутрішньо- та зовнішньополітичних конфліктів, професійні та управлінські рішення	семінарське заняття, дискусія		

6. Співвідношення результатів навчання дисципліни із програмними результатами навчання

Результати навчання дисципліни (код)												
Програмні результати навчання (назва)	1.1	1.2	1.3	1.4	1.5	2.1	2.2	2.3	2.4	2.5	2.6	2.7
1.Застосовувати набуті теоретичні знання та практичні навички для дослідження територіально-політичних систем на різних рівнях просторової організації (ПР01)	+	+	+	+	+		+	+	+			
2.Вміти виявляти, ставити та розв'язувати науково-прикладні проблеми, здійснювати критичну оцінку ухвалених рішень (ПР05)			+			+				+		
3.Здійснювати дослідження природно і суспільно-(політико)-географічних проявів розвитку геосистем у складних і непередбачуваних умовах, прогнозувати їхній розвиток, аналізувати альтернативи, оцінювати ризики та ймовірні наслідки (ПР08)					+	+					+	+
4.Оцінювати можливі ризики, соціально-економічні, геоекологічні, політичні та геополітичні наслідки реалізації управлінських рішень у сфері геопросторового управління територіально-політичними системами та регіонального розвитку (ПР11)							+					
5.Самостійно оцінювати ключові тренди розвитку природно- і суспільно-географічних процесів для формування	+									+		

нових напрямів наукових досліджень (ПР15)														
---	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

Результати навчання дисципліни (код)	2.8	3.1	3.2	3.3	4.1	4.2
Програмні результати навчання (назва)						
1.Застосовувати набуті теоретичні знання та практичні навички для дослідження територіально-політичних систем на різних рівнях просторової організації (ПР01)	+		+		+	
2.Вміти виявляти, ставити та розв'язувати науково-прикладні проблеми, здійснювати критичну оцінку ухвалених рішень (ПР05)		+	+			
3.Здійснювати дослідження природно і суспільно-(політико)-географічних проявів розвитку геосистем у складних і непередбачуваних умовах, прогнозувати їхній розвиток, аналізувати альтернативи, оцінювати ризики та ймовірні наслідки (ПР08)	+			+		
4.Оцінювати можливі ризики, соціально-економічні, геоекологічні, політичні та геополітичні наслідки реалізації управлінських рішень у сфері геопросторового управління територіально-політичними системами та регіонального розвитку (ПР11)		+			+	+
5.Самостійно оцінювати ключові тренди розвитку природно- і суспільно-географічних процесів для формування нових напрямів наукових досліджень (ПР15)						

7. Схема формування оцінки: рівень досягнення всіх запланованих результатів навчання визначається за результатами роботи на семінарах, написання 2-х підсумкових контрольних робіт, бліцопитувань, рівня підготовки та здачі аналітичної записки і презентації.

Питома вага результатів навчання у підсумковій оцінці за умови їх опанування на належному рівні така:

- результати навчання – **1 (знання)** – до 35%;
- результати навчання – **2 (вміння)** – до 40%;
- результати навчання – **3 (комунікація)** – до 15%;
- результати навчання – **4 (автономність та відповідальність)** – до 10%

7.1. Форми оцінювання студентів: У курсі передбачено дві змістовних частини. Заняття проводяться у формі лекцій та семінарів, передбачені індивідуальні завдання (підготовка аналітичної записки та презентації) з актуальної проблематики. Завершується дисципліна складанням іспиту.

Семестрове оцінювання. Кількість балів, що студент отримує протягом семестру є сумою балів, що були отримані при оцінюванні усіх передбачених видів робіт.

Організація оцінювання. Упродовж семестру після завершення відповідних тем (див. тематичний план дисципліни) проводяться підсумкові контрольні роботи (перша включає теми 1-4, друга – 5-8). Підсумкові контрольні роботи проводяться письмово у формі тестів та відкритих запитань і покликані виявити знання і навички отримані при опануванні відповідних тем. Кожна з робіт оцінюється максимум у 10 балів. Студенти, які отримали за підсумкову контрольну роботу меншу за мінімально передбачену кількість балів, перескладають її.

На лекціях та семінарських заняттях для виявлення рівня засвоєння відповідних знань впродовж семестру проводять бліцопитування, які у підсумку формують до 5 балів підсумкової оцінки.

Семінарські заняття проходять згідно робочої навчальної програми за передбаченим розкладом і планом. Робота під час семінару також включає:

- участь в обговореннях актуальних теоретичних і прикладних проблем геоконфліктології (до 20 балів сумарно, що передбачає наявність 4 відмінних виступів за семестр);
- подання аналітичних записок (до 5 балів);
- презентацію результатів індивідуального наукового дослідження конкретного конфлікту: передумови, учасники, перебіг, наслідки, перспективи (1 презентація, яка оцінюється у максимум 10 балів; презентації відбуваються за розкладом семінарських занять, починаючи з 1 квітня (тематика і графік презентацій узгоджується попередньо)). Оцінювання презентації відбувається за такими критеріями:
  - змістовна частина і розкриття теми – до 5 балів;
  - мультимедійна складова і подача результатів дослідження – до 3 балів;
  - відповіді на запитання – до 2 балів.

Оцінювання за формами контролю:

	ЗМ1		ЗМ2	
	Min. – 18 балів	Max. – 30 балів	Min. – 18 балів	Max. – 30 балів
Семінар	«3» x 2 = 6	«5» x 2 = 10	«3» x 2 = 6	«5» x 2 = 10
Презентація	-	-	«6» x 1 = 6	«10» x 1 = 10
Бліцопитування	«3» x 1 = 3	«5» x 1 = 5	-	-
Аналітична записка	«3» x 1 = 3	«5» x 1 = 5	-	-
Модульна контрольна робота*	«6» x 1 = 6	«10» x 1 = 10	«6» x 1 = 6	«10» x 1 = 10

«1» мінімальна/максимальна оцінку, яку може отримати студент.
1 - мінімальна/максимальна залікова кількість робіт чи завдань.
* – усі модульні контрольні роботи (МКР) мають розрахунково-аналітичний характер

Умови допуску до іспиту: Рекомендований мінімум для допуску до іспиту – 36 балів: при цьому студент має прийняти участь не менш ніж у третині семінарів, здати презентацію і аналітичну записку та написати обидві контрольні роботи. Для студентів, які набрали сумарно меншу від 36 балів кількість, обов'язковою умовою для отримання допуску до іспиту є написання рефератів за питаннями пропущених чи недостатньо засвоєних тем.

Підсумкове оцінювання у формі іспиту. Іспит проводиться в письмовій формі у вигляді розгорнутих і тестових завдань. **Максимальна** кількість балів на іспиті – **40 балів**; **мінімальна** кількість балів, які додаються до семестрових – **24 бали** (60% від максимальних балів, що відводяться на іспит).

При простому розрахунку отримуємо:

	Змістовний модуль 1	Змістовний модуль 2	Іспит	Підсумкова оцінка
<i>Мінімум</i>	<i>18</i>	<i>18</i>	<i>24</i>	<i>60</i>
Максимум	30	30	40	100

Загалом, формування оцінки спирається на «Положення про організацію освітнього процесу у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка», введеного в дію наказом № 716-32 від 31 серпня 2018 року.

7.2. Шкала відповідності:

Відмінно / Excellent	90-100
Добре / Good	75-89
Задовільно / Satisfactory	60-74
Незадовільно / Fail	0-59

8. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

№ п/п	Назва теми	Кількість годин		
		лекції	семінари	самостійна робота
<i>Частина 1. Теоретичні засади геоконфліктології та географія конфліктів у Європі</i>				
1	Вступ. Тема 1. <i>Геоконфліктологія – новий напрямок суспільно-географічної науки</i>	4		14
2	Тема 2. <i>Конфлікт як предмет дослідження геоконфліктології</i>	2	2	14
3	Тема 3. <i>Загальна географія конфліктів у сучасному світі</i>	4	2	14
4	Тема 4. <i>Передумови конфліктності та географія конфліктів у Європі</i>	6	4	31
	Всього за 1-у частину	16	8	73
<i>Частина 2. Географія та суть конфліктів у сучасному світі</i>				
5	Тема 5. <i>Передумови конфліктності та географія конфліктів у Азії і Океанії</i>	4	2	20
6	Тема 6. <i>Передумови конфліктності та географія конфліктів у Африці</i>	4	2	14
7	Тема 7. <i>Передумови конфліктності та географія конфліктів у Америці</i>	4	2	14
8	Тема 8. <i>Конфлікти в та за участю України</i>	2	1	12
	Всього за 2-гу частину	14	7	60
	ВСЬОГО	30	15	133

Загальний обсяг **180 год.**, в тому числі:

Лекцій – **30 год.**

Семінарські заняття – **15 год.**

Консультації – **2 год.**

Самостійна робота – **133 год.**

9. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА:

Основні:

1. Конфлікти, що змінили світ / Наталя Іщенко (Гумба), Ігор Попов, Павло Щелін та ін. – Харків: Фоліо, 2020.
2. Стафійчук В.І. Політична географія світу: Навч. посібник / В.І.Стафійчук – Херсон: ОЛДІ-Плюс, 2019.
3. Conflict Barometer [електронний ресурс] – режим доступу: <https://hiik.de/konfliktbarometer/bisherige-ausgaben/>
4. Конфліктологія: навч. посібник / Л.М. Герасіна, М.П. Требін, В.Д.Воднік та ін.. – Харків, Право, 2012.

Додаткові:

5. Бжезінський З. Велика шахівниця. Американська першість та її стратегічні імперативи / Пер. з англ. О.Фешовець / Збігнев Бжезінський – Львів, Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2000.
6. Блій Г. де, Муллер П. Географія: світи, регіони, концепти / Пер. з англ.; Передмова та розділ «Україна» О.Шаблія / Г.де Блій, П.Муллер – К.: Либідь, 2004.
7. Глобальні виклики сучасності: суспільно-географічний вимір: Монографія. Кол. авт.; за ред. Б.П.Яценка, В.К.Кіптенко, В.В.Смаль – К.: ВПЦ «Київський університет», 2012.
8. Даймонд Джаред. Зброя, мікроби і харч: Витоки нерівності між народами / Дж. Даймонд; пер. з англ. Т. Цимбала – К.: Ніка-Центр, 2009.
9. Dunnigan J. F., Bay A. A quick and dirty guide to war: ... / J. F. Dunnigan, A. Bay – Paladin Press, 2008.
10. Дністрянський М.С. Геополітика: Навч. посібник / М.С.Дністрянський – Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2011.
11. Жук П., Мазур Н., Соломонюк Р., Турчак Р. Етнополітична карта світу ХХІ століття: Методичний і предметний коментарі / П.Жук, Н.Мазур, Р.Соломонюк, Р.Турчак – Тернопіль: Мандрівець, 2000.
12. Зінько С. Іслам в сучасній світовій політиці / С.Зінько – Л.: Простір-М, 2005.
13. Кіссінджер Г. Світовий порядок. Роздуми про характер націй в історичному контексті / Пер. з англ. Н. Коваль / Г. Кіссінджер – К.: Наш формат, 2017.
14. Кузик П. Націоналізм і шовінізм у міжнародних відносинах: Монографія / П.Кузик – Львів: Вид. центр ЛНУ імені Івана Франка, 2002.
15. Муазі Д. Геополітика емоцій. Як культури страху, приниження та надії змінюють світ / Пер. з англ. О. Гординчук / Д. Муазі – К.: Брайт Стар Паблішинг, 2018.
16. Наїм М. Занепад влади: ... / Пер. з англ. О. Дем'янчук / М. Наїм – К.: Форс Україна, 2017.
17. Перепелиця Г. Генезис конфліктів на посткомуністичному просторі Європи / Г.Перепелиця – К., 2003.
18. Сінгер П. В., Емерсон Т. Брукінг. Війна лайків. Зброя в руках соціальних мереж / П. В. Сінгер, Т. Брукінг Емерсон – Харків: КСД, 2019.
19. Сміт Е. Нації та націоналізм у глобальну епоху. Переклад з англ. М.Климчука і Т.Цимбала / Ентоні Сміт – К.: Наука-Центр, 2006.
20. Стафійчук В. Геоконфліктологія – новий напрям суспільно-географічних досліджень / В. Стафійчук // Сучасні проблеми розвитку географічної науки і освіти в Україні: матеріали V Всеукраїнської науково-практичної конференції (Київ, 26-28 листопада, 2015 р.) / Київ. нац. ун-т ім.Тараса Шевченка. – К.: Обрії, 2015. – с.142-144.
21. Стафійчук В. І. Географія політичних конфліктів у сучасному світі / В. І. Стафійчук // Четверті Сумські наукові географічні читання: Збірник матеріалів Всеукраїнської наукової конференції (Суми, 11-13 жовтня 2019 р.) [Електронний ресурс] / Сумський

- ДПУ ім. А. С. Макаренка, Сумський відділ Українського географічного товариства: [упорядник Корнус А. О.]. Елект. текст. дані. – Суми, 2019. – с. 96-104.
22. Тимошенко В. Стафійчук В. Політико-географічні аспекти визнання незалежності Республіки Косово / В. Тимошенко, В. Стафійчук // Географія та туризм: Наук. збірник – 2016. – Вип. 36 – с.163-172 .
  23. Фукуяма Ф. Ідентичність. Потреба в гідності й політика скривдженості. – К.: Наш формат, 2020.
  24. Війни з 1900 року [електронний ресурс] – режим доступу: http://www.war-memorial.net/wars_all.asp?q=3
  25. Возняк Т. Геополітичні контексти війни в Україні [електронний ресурс] – режим доступу: http://www.ji.lviv.ua/ji-library/Vozniak/Geopolitychni%20konteksty%20vijny%20v%20ukrajini/geopolityka_zmist.htm
  26. Global Terrorism Index 2022 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.visionofhumanity.org/wp-content/uploads/2022/03/GTI-2022-web-09062022.pdf>
  27. List of active separatist movements [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_active_separatist_movements
  28. List of territorial disputes [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_territorial_disputes
  29. Oxfam annual report 2020 [електронний ресурс] – режим доступу: <https://www.oxfamamerica.org/static/media/files/2020-Oxfam-America-Annual-Report-web.pdf>
  30. Porpyfield [електронний ресурс] – режим доступу:<http://porpyfield.org/>